

Posudek diplomové práce

Bc. Juraj Jurík

Súčasný stav a perspektívy Tatranského národného parku z pohľadu stakeholderov

Fakulta humanitních studií University Karlovy v Praze
katedra sociální a kulturní ekologie, 2015

Úvod

Již v úvodu posudku této diplomové práce je užitečné uvést vstupní informaci, k níž se vrátím i při závěrečném hodnocení a jež může být jistým zorným úhlem pro čtení práce samotné i jejího posudku. Práce se zaměřuje na přesně definované, z hlediska přírodních kvalit mimořádně cenné území, Tatranský národní park (dále TNP), a diskutuje v nejkompaktnější, ale tedy i nejobecnější možné rovině *možnost* jeho budoucí správy v podobě, jež by byla přijatelná pro všechna zájmová hlediska a jejich představitele: pro místní obyvatele, podnikatele všech měřítek, turisty a rekreanty a konečně pro ochranu přírody. Vzhledem k cennosti území vstupuje do hry i zájem těch, kdo nejsou v daném časoprostoru bezprostředně přítomni: tedy zájem všech obyvatel planety, kteří sdílejí společnou biosféru, a zájem budoucích generací. Tyto zájmy mohou být označeny za „veřejné“. Je tedy zřejmé, že si Bc. Juraj Jurík jako „domorodec“ i jako student oboru sociální a kulturní ekologie zvolil mimořádně ambiciózní téma, k jehož zpracování se dlouho připravoval a k němuž také přistoupil koncepčně.

1. Obsahová stránka

Ve výborně zdrojovaném Úvodu autor při dané šíři problematiky dokáže překvapivě stručně seznámit čtenáře s podstatou tématu (možnosti obecně přijatelného řešení budoucnosti Vysokých Tater a jejich národního parku), s klíčovými problémy (pozemkové vlastnictví v území; absence plánu péče a zonace a zastaralost návštěvního řádu) i s hlavním výzkumným problémem a cílem práce: „Je možné navrhnúť jednotný manažment územia TANAP-u, vyhovujúci všetkým zainteresovaným subjektom a to pri plnom rešpektovaní definícií toho, čo ešte rozumieme národným parkom na národnej a medzinárodnej úrovni?“ (str. 4).

Poněkud netradičně je druhá část věnována metodám práce. Čtenář však toto řazení ocení, protože na základě plných dvanácti stran bude moci přesně sledovat, proč a jak si autor zvolil zájmové území (vedle přiznané a dobře reflektované vlastní pozice výzkumníka), jaké cíle sleduje a jakými postupy a proč jich hodlá dosáhnout.

První kapitola teoretické části je věnována stručnému výkladu strategie udržitelného rozvoje jako základnímu výkladovému rámci práce a jejích čtyř rozměrů, jež jsou totožné s rovinami udržitelného rozvoje. Zvláštní pozornost je věnována zúčastněným osobám (stakeholderům) a rozhodovacím procesům vůbec.

Rozsáhlé následující dvě kapitoly analyzují koncepci územní ochrany přírody a krajiny nejprve v mezinárodním, obecném měřítku a poté na Slovensku, s důkladným přihlédnutím k historii společného Československého státu. Obě kapitoly uvádějí základní body historického vývoje i podobu současného stavu v dobře zvoleném poměru a bez podstatných věcných chyb.

V empirické časti Jurík v plně vyhovující míře zdůvodňuje výběr respondentů a jeho postup a představuje respondenty samotné. V pěti podkapitolách pak analyzuje obsah rozhovorů, přičemž mu k organizaci i interpretaci dat na jedné straně výborně poslouží pečlivě provedená rámcová analýza, na druhé straně logické rozvržení podle rovin udržitelného rozvoje. Jurík však nezapomene zdůraznit „neoddělitelnost“ rovin, jejich vzájemnou provázanost, a nezapomene zvláště, v páté kapitole, stručně uvést i dvě témata, jež do struktury rozhovorů nezařadil a jež přinesla empirie (problematiku územního plánování a dopadů prostředí na lidské zdraví).

Vzhledem ke kontroverznímu tématu (i zkoumanému území) by byla závažnou chybou absence důkladné diskuse výtěžků výzkumu. Naštěstí nechybí a nese případný podtitul „hľadanie konsenzu“ (str. 139). Rovněž Závěr přiměřený rozsahem a nezatížený zbytečnými odbočkami nebo citacemi přehledně shrnuje vše nejpodstatnější.

2. Práce s literaturou

U prací komplexního charakteru záleží více než jindy na samostatném hodnocení literatury. Při dané šíři a rozmanitosti, resp. víceborovosti problematiky (příroda, ochrana přírody, společnost, [trvale] udržitelný rozvoj) samozřejmě nelze mluvit o úplném popisu stavu poznání, Juríkova práce je však velmi dobře literárně podložená. Svědčí o tom seznam rovné stovky titulů s vysokým zastoupením zcela aktuální zahraniční literatury, titulů českých i slovenských, společensko- i přírodo-vědných. Dobře a v plně dostatečném počtu jsou zastoupeny metodologické zdroje, šedá zóna vč. několika absolventských prací, kritické a v ochraně přírody méně obecně přijímané nebo dokonce kontroverzní stati a autoři (Mrkva; Krečmer – Vovesný), kánonická díla (The Limits to Growth; World Conservation Strategy; Bauman) i nové časopisecké studie, klíčové, ale ke škodě věci nikoli veřejně běžně známé (Hošek). Jistě by se dalo s úspěchem pochybovat, že Jurík studoval Sylviculturu oeconomicu slovo od slova, správně však chápe její význam a ve spojení např. s dílem v Čechách málo známého Jozefa Dekreta Matejovie pak dokáže věcně a nikoli ahistoricky vyhodnotit i pozici lesníků a lesnictví v multistakeholderovém sporu.

I literaturu metodologickou a „pomocnou“ zvolil autor instrumentálně v dobrém slova smyslu: vybral to nejdůležitější (někde jen potřebné pasáže [pochopitelně Bryman]), co mu pomohlo v celém postupu práce od výběru respondentů až po organizaci a interpretaci dat a v dobrém slova smyslu „školským“ způsobem to uplatnil.

Literární poznatky, odbornou zkušenost ze studijního pobytu, ale i výsledky vlastních rozborů dovede (až na několik málo souvětí potvrzujících pravidlo) srozumitelně převyprávět, přičemž neochvějně směřuje k naplnění hlavního záměru práce, k diskusi možného managementu TNP.

Jurík interpretuje, parafrázuje i cituje přesně, s důsledným dodržováním oborové citační normy. Dobře reflektuje svoji výzkumnou pozici, ale také pečlivě dbá, aby vždy oddělil vlastní zjištění a vlastní názor a toto obojí od literárního zdroje, jakož i názorů respondentů.

3. Formální stránka

Šíře a komplexnost tématu a jeho pečlivé zpracování si vynutily mimořádný rozsah práce. Asi 150 stran vlastního textu (přibližně 200 normostran) však nepředstavuje nadbytečnou slovní vatu, protože autor v každém úseku textu ví, co chce vyslovit, a sděluje to důkladně, ne však mnohomluvně. Námitku na překročení obvyklého rozsahu je proto nutné v zárodku odmítnout, protože práce ve „standardním“ počtu stran by prostě obsah nepostihla.

Práce disponuje úplným doprovodným materiálem (abstrakty a klíčová slova česky i anglicky, seznam zkratk pro lepší orientaci v úvodu, dobře strukturovaný obsah zpřehledňuje úrovně (sub)kapitol velikostí písma; seznam literatury je podrobněji zmíněn na příslušném místě posudku; nechybí dlouho přepracovávaný projekt).

Téma práce by uneslo i ilustrace, na druhou stranu je hodno ocenění, že se autor nechtěl čtenáři podbízet. Potřebné mapy, grafy a tabulky jsou přehledně zařazeny přímo o textu a jsou-li převzaté (fotokopie), autor je pečlivě nejen zdrojuje, ale i slovensky tlumočí. Rovněž typograficky je svazek upraven jednoduše, jednotně, účelně a s péčí o čtenáře: osobně mám rád zvýraznění důležitých pasáží v textu (např. v Závěru, v citacích), pochopitelně tehdy, je-li prováděno jednotně jako právě v posuzované práci.

Spíše drobnosti: autor se sice naučil, že značka „%“ má být oddělena od číslovky mezerou, ne všude to však stihl opravit (80%); podobně se nevyhnul nedůslednostem v rozlišování a užití interpunkčních znamének (pomlčka – spojovník), chybám v interpunkci nebo občasným překlepům a mluvnickým chybám, jež se mi však vzhledem k jazyku práce obtížněji hodnotí (např. „zastaralý“ se však přece jen pravděpodobně slovensky řekne stejně jako česky, tedy nikoli „zastaraný“ [hned str. 2] – čímž jen dokládám, proč proti svému zvyku konkrétní chyby neuvádím).

Celkově je rukopis kultivovaný a pokud mohu posoudit všechny disciplíny, i odborně přesný, včetně terminologie; nesložitý styl se dobře čte.

4. Celkové hodnocení

Jurík v celé koncepci práce vychází ze tří hlavních principů:
kategorizace a principy územní ochrany přírody a krajiny (OPaK)
(trvale) udržitelný rozvoj
a v rámci udržitelného rozvoje interpretace OPaK: limity
a současně participace.

Častým kamenem úrazu absolventských prací je konzistence teorie a empirie, využití teoretických znalostí k získávání poznatků v terénu a jejich interpretaci. Jako vedoucí práce vím, že autor se na ni velmi důkladně teoreticky připravoval, mimo jiné několikaměsíčním zahraničním studijním pobytem na dobré universitě. Přesto nebyl (a ani nemohl být) připraven na všechny dílčí problémy, s nimiž se ve výzkumu setkal. Mohu však také svědčit o tom, že dílčí problémy jednak průběžně důkladně konzultoval, jednak si na základě doporučení, ale i samostatně, postupně teoretické zázemí doplňoval. Pro hodnocení je podstatný výsledek tohoto přístupu. Je jím velmi dobré propojení teoretické a empirické části práce, v níž autor ve výzkumu i v jeho interpretaci funkčně využívá poznatků, jež snesl do první poloviny práce a vůči nimž se také již tam autorsky vymezil.

Zásadní koncepční rovina práce je dobře promyšlená a pečlivě připravená „z obou stran“ problému. Jestliže chce autor testovat možnost nalezení udržitelné koexistence společnosti a přírody v území, jež by mělo mít vzhledem k jeho cennosti vysokou míru ochrany, potřebuje na jedné straně definovat vědecky a právně přijatelnou postačující míru ochrany, na druhé straně hledat možný průsečík ve střetu mnoha bytostně protichůdných zájmů. První problém řeší Jurík neobvyklou, a pro daný účel plně funkční kombinací principů a limitů tří předpisů, řádů: celosvětově obecně přijímané koncepce ochrany přírody a krajiny IUCN, zákona České republiky č. 114 / 1992 Sb., O ochraně přírody a krajiny, který je obecně uznáván jako kvalitní a funkční norma minimálně ve středoevropském prostoru, a samozřejmě obdobného slovenského zákona, který je pochopitelně nezbytné na území Slovenské republiky formálně i věcně respektovat. Získává tak jakýsi etalon, jímž může poměřovat průběh i výtěžek čistě empirické části práce: jak dílčí názory svých respondentů, tak jejich ne/možný průnik. Ze stejné kombinace pak s přihlédnutím k analýze interpretací kategorizace IUCN (nikoli „vyšší“ nebo „nižší“ úroveň ochrany, ale volba a vhodnost, funkčnost příslušného managementu (správy) je důležitá. Výsledek práce je pak trojí: odpověď na otázku, zda je shoda na podobné správě možná, stanovení zásadních podmínek, jež by měly být splněny, aby management mohl být uplatňován, a konečně pokus o návrh základních hrubých rysů tohoto managementu (kategorie IUCN, kombinace velko- a maloplošné územní ochrany, podmínky provozu různých zařízení, zonace).

K prírodovedné rovině práce se jistě podrobně vyjádří oponent; nezbytné je však ocenit i práci s respondenty. Jsou velmi dobře vybraní:

metodicky: kombinace typologie s doporučeními (sněhová koule)

ve výsledku: zdá se, že se Juríkovi podařilo nalézt osobnosti, které mají obojí potřebné: odbornost i názor.

Respondenti jsou dobře charakterizováni a zdůvodnění, práce s nimi je dobře popsána, jsou správně citováni i citlivě vytěženi vč. etické stránky výzkumu (jeden z nich zůstává na přání anonymní).

Získaná data jsou dobře organizována i interpretována pomocí rámcové analýzy (viz i jiné místo hodnocení). Do příloh je zařazen přepis devíti rozhovorů ze třinácti, což vzhledem k rozsahu práce a pracnosti pokládám za zcela legitimní řešení, zejména proto, že nechybí struktura rozhovorů a tištěná ukázka kontingenční tabulky, ale hlavně proto, že netištěné části včetně celé tabulky jsou obsaženy v elektronické podobě na přiložených CD ROM nosičích spolu s „nepovinnými“, ale pro pohodlí čtenáře příhodnými texty zákonů.

Autor dokáže nejen formulovat přesně položenou otázku, totiž takovou, již v rámci omezených možností DP vůbec zodpovědět lze:

„Je možné navrhnúť jednotný manažment územia TANAP-u vyhovujúci všetkým zainteresovaným subjektom a to pri plnom rešpektovaní definícií toho, čo ešte rozumieme národným parkom na národnej a medzinárodnej úrovni?“ (str. 7),

ale v celém textu a nejvíce v diskusi se dokáže tázat i po předpokladech a možnostech vlastní práce.

Díky všemu uvedenému dokázal Jurík nejen téma zpracovat bez výraznějších chyb, ale od počátku se podílel na projektu práce (v příloze). Koncepční rozvržení práce je samozřejmě věcí nejen diplomanta, ale i vedoucího práce. Práce je však natolik komplexní (a na tématu TNP si Juraj sveřepě trval), že vůbec nebylo jednoduché najít polohu, na niž by prostředky dané jen dvouletou široce rozkročenou výukou stačily. Proto je nutné zdůraznit, že byl při řešení koncepce a podobě projektu výrazně aktivní, ať už diskusí oponenturou, dohledáváním a studiem podrobností nebo předvýzkumem a informacemi z terénu (za dopomoci zkušeného místního konzultanta, jemuž náleží i mé poděkování), který zná lépe než jeho vedoucí. Konečně závěrečnou diskusi a závěr práce už musí zpracovat diplomant *sám*. Domnívám se, že Juríkovi se (na rozdíl od často nedotažených jiných absolventských prací) vcelku podařilo zachovat jak kritický odstup k vlastní práci a jejím možnostem, tak na druhé straně (v diskusi i v závěru) přesvědčivě formulovat to, co zjistil.

Shrnutí hodnocení

Stejně jako autor diplomové práce jsem zopakoval její hlavní otázku záměrně. Domnívám se totiž, že přes veškeré dílčí nedostatky (z jistého pohledu např. přírodovědně ne dosti jemný drobnohled) se mu podařilo k jejímu zodpovězení přispět; a to natolik výrazně, že by text práce mohl být výtečným podkladem k obtížným rozhodovacím procesům, které Tatranský národní park čekají.

Ze všech výše uvedených důvodů s potěšením **doporučuji práci k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně s bodovým rozpětím 16 až 17 bodů** v závislosti na tom, jak dokáže diplomant čelit případným námitkám oponenta, který nepochází z akademické sféry, ale je respektovaným ochráncem a jehož posudek se zájmem očekávám.

Strašnice 24. ledna 2015

PhDr. Ivan Rynda